लुम्बिनी प्रदेश सरकार

स्वास्थ्य मन्त्रालय

स्वास्थ्य निर्देशनालय

बर्दिया आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र

गुलरिया

आ.व. २०८०।८१ को वार्षिक प्रतिवेदन

Contents

बर्दिया जिल्लाको परिचय 1

जिल्ला परिचय 1

बर्दिया जिल्लाको आधारभुत जनसांखिक विवरण 3

बर्दिया जिल्लाको धर्म सम्वन्धी विवरण 3

बर्दिया जिल्लामा बोलिने भाषाहरुको विवरण 4

बर्दिया जिल्लाका प्रमुख जातजातीको विवरण 4

बर्दिया आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रको परिचय 5

बर्दिया जिल्लामा रहेका आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थाहरुको सूची 6

आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रको संगठनात्मक संरचना 7

स्वीकृत दरवन्दी अनुसार पदपूर्तिको अवस्था 7

आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रको भौतिक सम्पत्तिको विवरण 8

Ayurveda Health facilities provided by Health Centre 9

Significant Initiative of Health Centre 10

Total clients served 11

Total OPD visit *11*

Total Geriatric Services (जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम) *12*

Total Safe Motherhood Services *(स्तनपायी कार्यक्रम)* *12*

Total Purvakarma/Panchakarma Services *13*

Total Yoga Services *13*

Total School Health Program Services *14*

Total Surgery Services (For Hospitals Only) *14*

कार्यक्रम विश्लेषण 15

नागरिक आरोग्य कार्यक्रम 17

Budget & financial progress as per initial allocated (Amount in NPR thousand) 18

Issues and recommendations 19

Action plan of Centre: 20

बर्दिया जिल्लाको परिचय

जिल्ला परिचय

लुम्बिनी प्रदेशमा पर्ने बर्दिया जिल्ला नेपालको पश्चिम क्षेत्रको अन्नभण्डारको रुपमा पनि चिनिन्छ । यो जिल्लाको पुर्वमा बाँके, पश्चिममा कैलाली, उत्तरमा सुर्खेत र सल्यान तथा दक्षिणमा भारतको उत्तर प्रदेश को बहराईच जिल्ला पर्दछ । यस जिल्लाको कुल क्षेत्रफल २०२५ वर्गकि.मी. मध्ये दुई तिहाइ भन्दा बढी भु-भाग (६८.७६प्रतिशत) तराईको समथल जमिनले ओगटेको छ भने बाँकी भाग (३१.२४ प्रतिशत) चुरे पर्वत पर्दछ । बिगतमा आदीबासी थारुहरुको बाहुल्यता रहेको यो जिल्ला पछिल्ला दिनहरुमा बाहिरी जिल्लाहरुबाट बसाईसराईको क्रम बढेसंगै जातिय र साँस्कृतिक बिबिधता रहेको छ ।

बि.स. १९१४ मा भारतमा भएको सिपाही बिद्रोहको समस्या समाधान गर्न तत्कालिन प्रधानमन्त्री श्री ३ जंग बहादुर राणाले ईष्टईण्डिया कम्पनीलाई सहयोग गरेवापत बि.स. १८७३ को सुगौली सन्धीबाट गुमेको भु-भाग मध्ये बि.स. १९१७ मा बाँके, बर्दिया, कैलाली र कंञ्चनपुर नेपाललाई फिर्ता आएकोले बर्दिया लगाएत उल्लेखित जिल्लाहरु नयाँ मुलुकको रुपमा पनि चिनिन्छन । यस जिल्लाको नाम बर्दिया रहनुको पछाडी विभिन्न जनश्रुति, धार्मिक एवम् पौराणीक आख्यानहरु रहेको पाइन्छ । ति मध्ये केही यस प्रकार छन् ।

- थारु भाषामा गाईगोरु पाल्नेलाई वर्दवा भनिन्छ । वर्दिया जिल्लामा गाईगोरुलाई प्रशस्त चरनक्षेत्र भएकोले धेरै गाई गोरु पाल्ने र वर्दवाहरु धेरै बसोबास गर्ने भएकाले पछि वर्दवाबाट अपभ्रंस भई बर्दिया जिल्ला नामकरण रहेको हो भन्ने पनि भनाई छ ।
- साविक पदनाह गा.वि.स. हालको बारबर्दिया नगरपालिकामा वारवर्दिया भन्ने गाँउ छ, पहिले यसै ठाँउमा हरिहर उपाध्याय नामका ठुला जमिन्दारको महल थियो । वर्दियामा खेतिको लागि उन्नत जमिन भएको कारण बाहिरबाट बसाई सराई गरी यसै ठाउँमा आउन थाले र यो ठाउँ प्रसिद्ध हुन थाल्यो, अन्तमा यसै ठाउँको नामबाट बर्दिया जिल्ला नामाकरण रहन गएको हो भन्ने भनाई छ ।

जैविक विविधता, दुर्लभ वन्यजन्तु कृष्णसार संरक्षण, देशकै ठूलो कर्णाली नदी, धार्मिक–भाषिक विविधता, अन्न भण्डार, विविध धार्मिक पर्यटकीय स्थल, धार्मिक साँस्कृतिक, सहिष्णुता समाज समेतले बर्दियाको चिनारी दिइरहेको छ ।

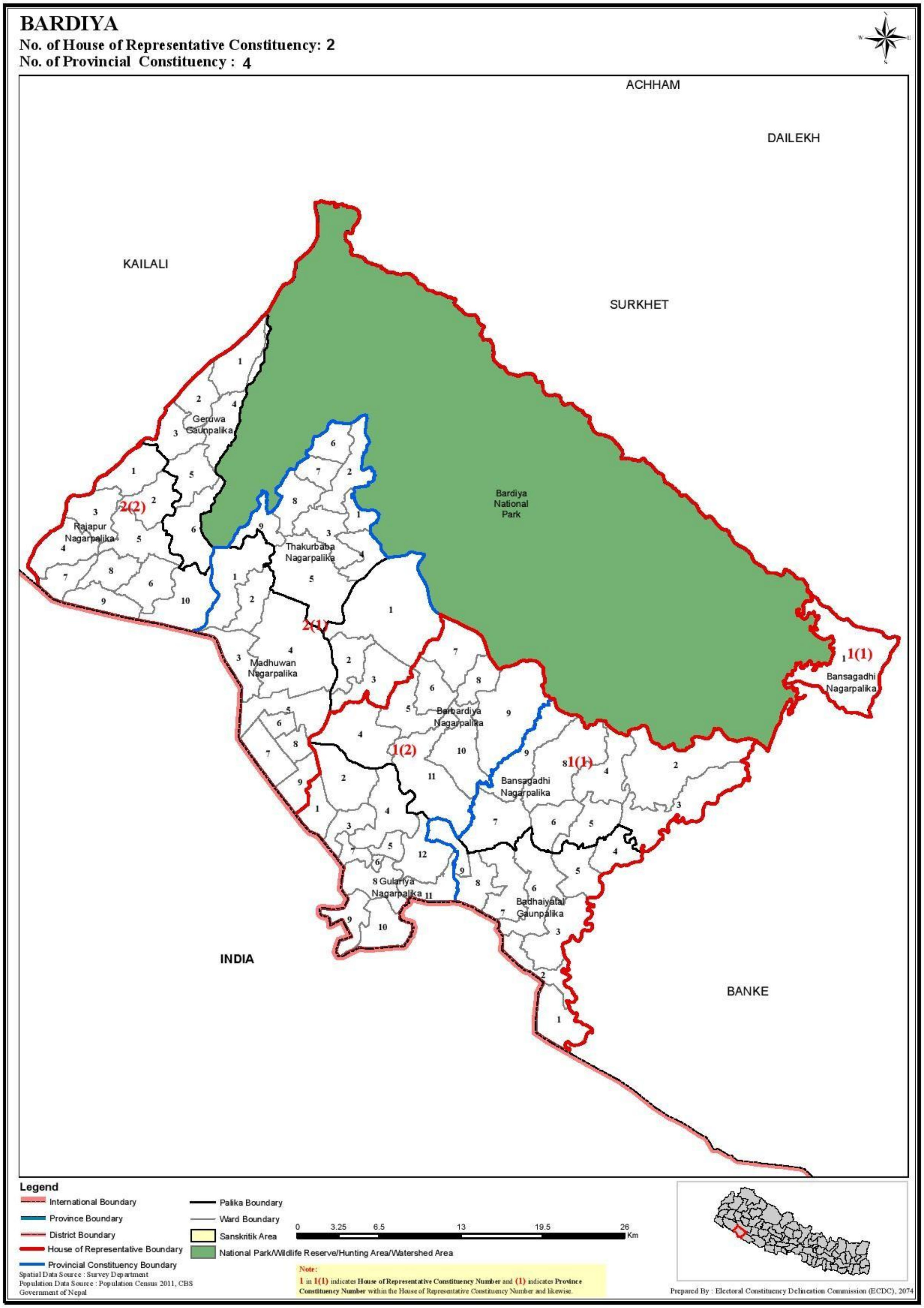
BARDIYA
No. of House of Representative Constituency: 2
No. of Provincial Constituency : 4
ACHHAM
DAILEKH
KAILALI
SURKHET
Bardiya National Park
Geruwa Gaunpalika
Rajapur Nagarpalika
2(2)
Thakurbaba Nagarpalika
2(1)
Madhuwan Nagarpalika
Barbardiya Nagarpalika
1(2)
Bansagadhi Nagarpalika
1(1)
Gulariya Nagarpalika
Badhaiyatal Gaunpalika
INDIA
BANKE
Legend
International Boundary
Province Boundary
District Boundary
House of Representative Boundary
Provincial Constituency Boundary
Palika Boundary
Ward Boundary
Sanskritik Area
National Park/Wildlife Reserve/Hunting Area/Watershed Area
0 3.25 6.5 13 19.5 26 Km
Spatial Data Source : Survey Department
Population Data Source : Population Census 2011, CBS
Government of Nepal
Note:
1 in 1(1) indicates House of Representative Constituency Number and (1) indicates Province Constituency Number within the House of Representative Constituency Number and likewise.
Prepared By : Electoral Constituency Delineation Commission (ECDC), 2074

बर्दिया जिल्लाको आधारभुत जनसांखिक विवरण

क्र.सं.	विवरण	मान
१	कूल जनसंख्या	४५९९००
२	पुरुष	२१६७६६
३	महिला	२४३१३४
४	कूल घर परिवार संख्या	१०६३३६
५	औषत परिवार सदस्य संख्या	४.३३
६	जनघनत्व (प्रति वर्ग कि.मि.)	२२७
७	वार्षिक जनसंख्या वृद्धि दर	०.७२
८	शहरी जनसंख्या	१३.०६५
९	लैगिक अनुपात	८९.१५
१०	कूल साक्षरता दर	७६.९
११	पुरुष साक्षरता दर	८२.९
१२	महिला साक्षरता दर	७१.५
१३	अपेक्षित औषत आयु	७१ वर्ष
१४	प्रति व्यक्ति आय	१३९९ डलर
१५	मानव विकास सुचकांक	०.६०२

स्रोत केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग

बर्दिया जिल्लाको धर्म सम्वन्धी विवरण

क्र.सं.	धर्म	प्रतिशत
१	हिन्दु	९३.४
२	इस्लाम	३.१
३	क्रिश्चियन	२.७
४	वौद्ध	०.७
५	अन्य	०.२

बर्दिया जिल्लामा बोलिने भाषाहरुको विवरण

क्र.सं.	भाषा	प्रतिशत
१	थारु	५०.४
२	नेपाली	३६.३
३	अवधी	९.८
४	मगर	०.६
५	हिन्दी	०.६
६	अन्य	२.३

बर्दिया जिल्लाका प्रमुख जातजातीको विवरण

क्र.सं.	जातजाती	जनसंख्या	प्रतिशत
१	थारु	२३२९९०	५०.७
२	क्षेत्री	५८७७२	१२.८
३	ब्राह्मण (पहाडी)	३२७८९	७.१
४	कामी	२८९०२	६.३
५	मगर	१३८२६	३
६	मुस्लिम	१३३३०	२.९
७	ठकुरी	१०५७७	२.३
८	यादव	९२१६	२
९	दमाई (ढोली)	८६५८	१.९
१०	ब्राह्मण (तराई)	४८९१	१.०६

स्रोत केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग

बर्दिया आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रको परिचय

लुम्बिनी प्रदेश सरकार, स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वास्थ्य निर्देशनालय मातहतमा रहेको बर्दिया जिल्लाको गुलरिया नगरपालिका वडा नं. ७ स्थित हुलाकी सडकबाट करिब २०० मिटर दक्षिणतर्फ रहेको यस बर्दिया आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र विक्रम सम्वत २०५६ मा जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रको नामबाट स्थापित भएको हो । यस स्वास्थ्य केन्द्रले सिमित श्रोत साधनको अधिकतम प्रयोग गर्दै गुणस्तरीय आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्दै आएको छ ।

हाल यस स्वास्थ्य केन्द्रमा १ जना आयुर्वेद चिकित्सक सहित जम्मा ७ जनाको दरबन्दी कायम रहेको छ । दरबन्दी संरचना अनुसार कर्मचारी पदपूर्ति नभएता पनी विभिन्न कार्यक्रम अन्तरगत करारमा कर्मचारी नियुक्ति गरी यस स्वास्थ्य केन्द्रले अधिकतम गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्दै आएको छ । यस स्वास्थ्य केन्द्रमा नि:शुल्क बहिरङ्ग सेवा, पंचकर्म/पुर्वकर्म सेवा, सशुल्क प्रयोगशाला सेवा, सशुल्क क्षारसुत्र द्वारा शल्य चिकित्सा सेवा, नियमित योग सेवा, उपचारात्मक योग सेवा, नि:शुल्क औषधी वितरण सेवा, जेष्ठनागरिका लागि स्वास्थ्य प्रवर्धन सेवा, मातृ शिशु सुरक्षार्थ स्तनपायी महिलाहरुका लागि दुग्ध वर्धक औषधी वितरण सेवा एवं आयुर्वेद योग तथा स्वास्थ्यकर जीवनशैली सम्वन्धी परामर्श सेवा प्रदान गर्दै आएको छ ।

जिल्लाका आयुर्वेद संस्था नरहेका स्थानिय तहहरुमा सम्वन्धित स्थानिय तहहरुको समन्वयमा ४ वटा नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र स्थापना गरि नि:शुल्क बहिरङ्ग सेवा, पूर्वकर्म सेवा, तथा नागरिक आरोग्य अभियान एवं परामर्श सेवा प्रदान गरिरहेको छ ।

बर्दिया जिल्लामा रहेका आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थाहरुको सूची

क्र.सं.	संघ/प्रदेश/स्थानिय तह	आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्थाको नाम	आयुर्वेद स्वास्थ्य संस्था रहेको	
			वडा	स्थान
१	प्रदेश सरकार	बर्दिया आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र	७	गुलरिया
२	गेरुवा गाउँपालिका	मनाउ आयुर्वेद औषधालय	६	मनाउ
३	बढैयाताल गाउँपालिका	जमुनी आयुर्वेद औषधालय	२	जमुनी
४	गुलरिया नगरपालिका	मोहम्मदपुर आयुर्वेद औषधालय	११	मोहम्मदपुर
५	बारबर्दिया नगरपालिका	मगरागाडी आयुर्वेद औषधालय	६	जयनगर
६	मधुवन नगरपालिका	नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र	२	ओरालीबजार
७	बाँसगढी नगरपालिका	नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र	७	डेउडाकला
८	ठाकुरबाबा नगरपालिका	नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र	४	वगनाहा
९	राजापुर नगरपालिका	नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र	४	राजापुर

आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रको संगठनात्मक संरचना

लुम्बिनी प्रदेश सरकार

स्वास्थ्य मन्त्रालय

स्वास्थ्य निर्देशनालय

बर्दिया आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र

संगठनात्मक संरचना

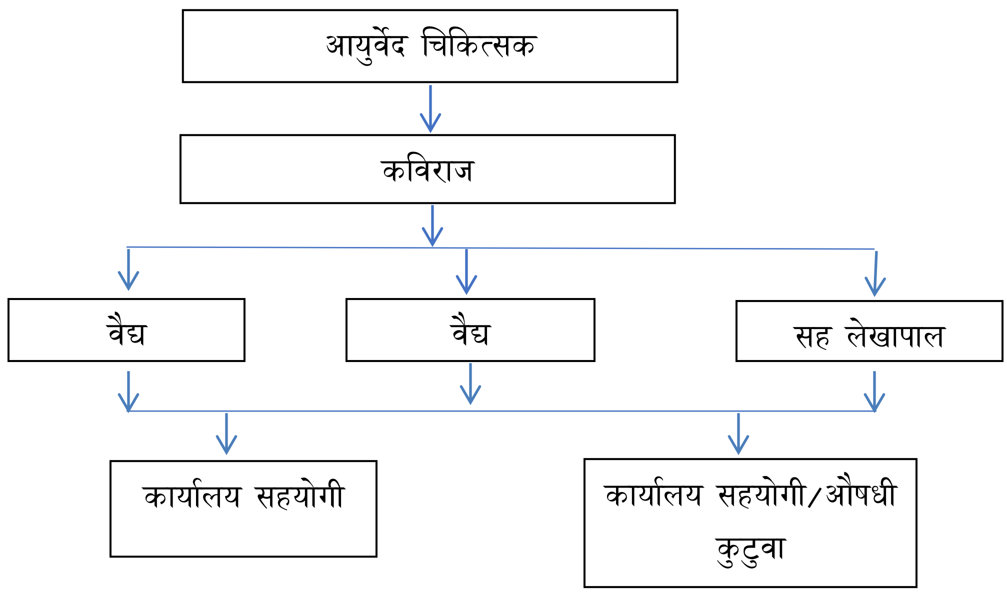

स्वीकृत दरवन्दी अनुसार पदपूर्तिको अवस्था

क्र. सं.	पद	सेवा समूह	श्रेणी/तह	दरवन्दी	पदपूर्ति	रिक्त	दरवन्दी करार	कामकाज	जम्मा कार्यरत
१	आयुर्वेद चिकित्सक	स्वास्थ्य/आयुर्वेद	आठौं	१	१	०	०	०	१
२	कविराज	स्वास्थ्य/आयुर्वेद	पाँचौ/छैठौं/सातौं	१	०	१	०	०	०
३	वैद्य	स्वास्थ्य/आयुर्वेद	चौथो/पाँचौ/छैठौं	२	१	१	०	०	१
४	सह लेखापाल			१	०	१	०	१	१
५	कार्यालय सहयोगी			२	०	२	२	०	२
जम्मा				७	२	५	२	१	५

आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रको भौतिक सम्पत्तिको विवरण

आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रको नाममा रहेको जग्गाको क्षेत्रफल : ०-०१-१०

स्वास्थ्य केन्द्रको जग्गाधनी पुर्जा अनुसार नाम र ठेगाना : जिल्ला आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र, गुलरिया -०७, बर्दिया

स्वास्थ्य केन्द्र वा अन्य भवनले चर्चेको क्षेत्रफल : ०-०१-०५

क्र.सं.	विवरण	जग्गाको स्वामित्व	घरको स्वामित्व	कि.नं.	क्षेत्रफल		कैफियत
					घरको	जग्गाको	
१	कार्यालयको भवन	ब.आ.स्वा.के.	ब.आ.स्वा.के.			०.०१.१०	
२	पंचकर्म भवन	ब.आ.स्वा.के.	ब.आ.स्वा.के.				
३	शौचालय	ब.आ.स्वा.के.	ब.आ.स्वा.के.				

Ayurveda Health facilities provided by Health Centre

Table 1: Ayurveda Health facilities provided by Health Centre

S.N.	Health Facilities	No. of patients who received Health Services		
		2078/79	2079/80	2080/81
1.	IPD Services			
2.	OPD Services	38734	31877	51275
3.	Geriatric Services (जेष्ठनागरिक सेवा)	4590	6827	8905
4.	Safe motherhood Services (स्तनपायी कार्यक्रम)	981	1359	1582
5.	Purvakarma/ Panchakarma	4793	5781	8454
6.	Yoga	1109	4061	8075
7.	School Health Program	310	1900	2596
8.	Surgery	21	23	7
9.	Lab	328	1794	3324
10.	Home Visit			1342
11	Health Promotion - Healthy Life Program			11361
Total		50866	53622	96921

Significant Initiative of Health Centre

- स्वस्थ ब्यक्तिको स्वास्थ्यको रक्षा गर्ने।
- रोगी ब्यक्तिको रोगको उपचार गर्ने।
- नसर्ने रोगहरुको रोकथामको उपायहरुको बारेमा जनचेतना जगाउने।
- योग तथा जिवनशैली प्रर्वद्धनको माध्यमबाट स्वास्थ्य प्रर्द्धधन संरक्षण आवश्यक उपचार तथा उचित परामर्श प्रदान गर्ने ।
- योग सम्बन्धि सैद्धान्तिक तथा प्रयोगात्मक योगाभ्यास एवं आवश्यकतानुसार रगतमा चिनीको मात्रा परीक्षणका साथै अन्य प्रयोगशाला परीक्षण समेत गर्ने र आवश्यक सल्लाह, सुझाव तथा उपचार सेवा समेत प्रदान गर्ने।
- विद्यार्थीहरुलाई विद्यालय तहदेखि नै आयुर्वेद, योग तथा जडिबुटीसम्बन्धी जनचेतना जगाउने। विद्यालयमा आयुर्वेद तथा योग सम्बन्धि सैद्धान्तिक तथा प्रयोगात्मक कक्षाहरु समेत सञ्चालन गर्ने।
- पुर्वकर्म/पञ्चकर्म सम्बन्धि सेवाहरु सञ्चालन गर्ने।
- ६० बर्ष पुरा भएका जेष्ठ नागरिकलाई स्वास्थ्य प्रर्वधनात्मक, उपचारात्मक, रसायन आयुर्वेद औषधिहरुबाट मानसिक तथा शारीरिक समस्यालई कम गर्ने तथा स्तनपायी आमाहरुलाई स्तन्यवर्द्धक आयुर्वेदिक औषधि वितरणका साथै स्तनपानको महत्वबारे जानकारी दिने।
- आयुर्वेद तथा बैकल्पिक चिकित्साका निजी स्वास्थ्य संस्था तथा फार्मेसीहरुको लगत तयार गर्ने।
- परम्परागत रुपमा उपचार गर्ने धामी, झाँक्री तथा घरेलु उपचारमा संलग्न स्वास्थ्यकर्मीहरु संग छलफल गरि आबश्यक पृष्ठपोषकासाथै प्रेषण पद्धतीको बिकास गर्ने।
- जिल्लामा पाईने जडिबुटीहरुको परिचय तिनीहरुको संकलन बजारिकरण आवश्यक सल्लाह सुझाबका तथा स्थानीय जडिबुटीद्धारा कसरी स्वास्थ्य रक्षा गर्न सकिन्छ भन्ने बारे आवश्यक जानकारी दिने।

Total clients served

Figure 1:Total client served

Above figure shows the total client served from

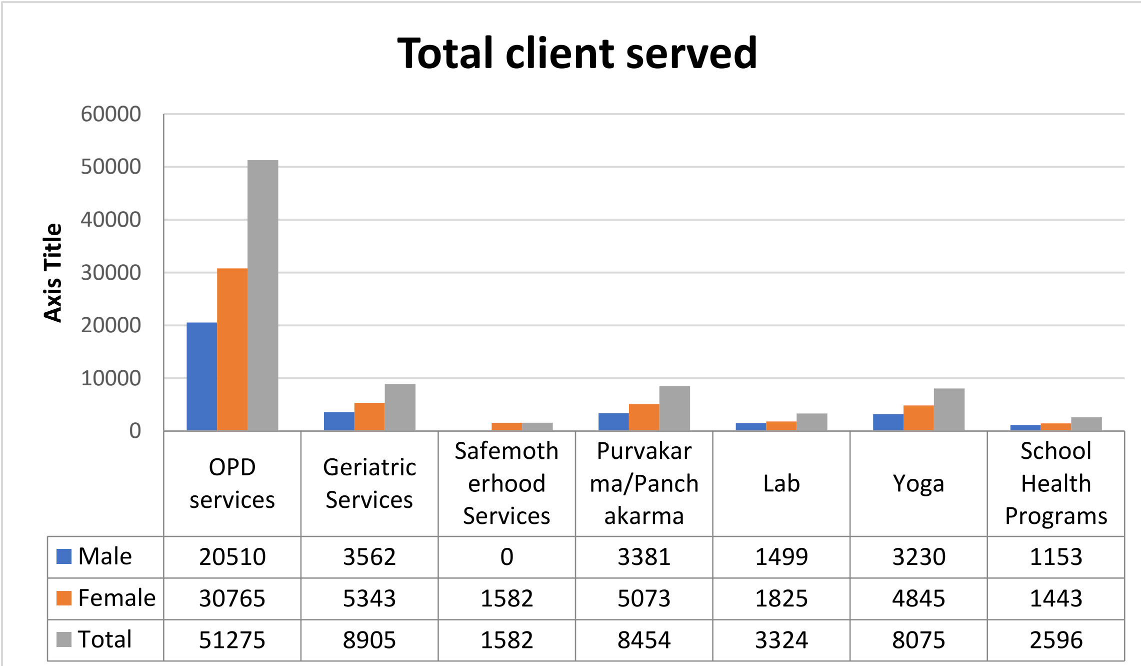

	OPD services	Geriatric Services	Safemotherhood Services	Purvakarma/Panchakarma	Lab	Yoga	School Health Programs
Male	20510	3562	0	3381	1499	3230	1153
Female	30765	5343	1582	5073	1825	4845	1443
Total	51275	8905	1582	8454	3324	8075	2596

Total OPD visit

Figure 2: Total OPD visit

Bar Diagram (Male/female/Total)

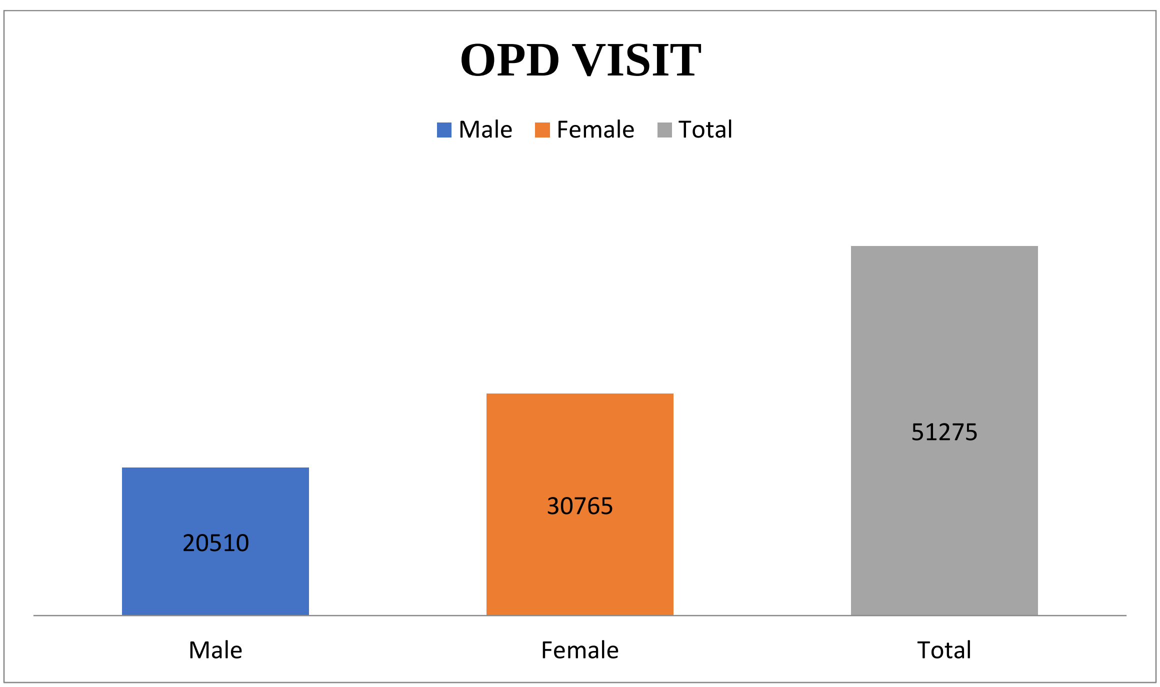

Total Geriatric Services (जेष्ठ नागरिक कार्यक्रम)

Figure 3: Total Geriatric Services

Bar Diagram (Male/female/Total)

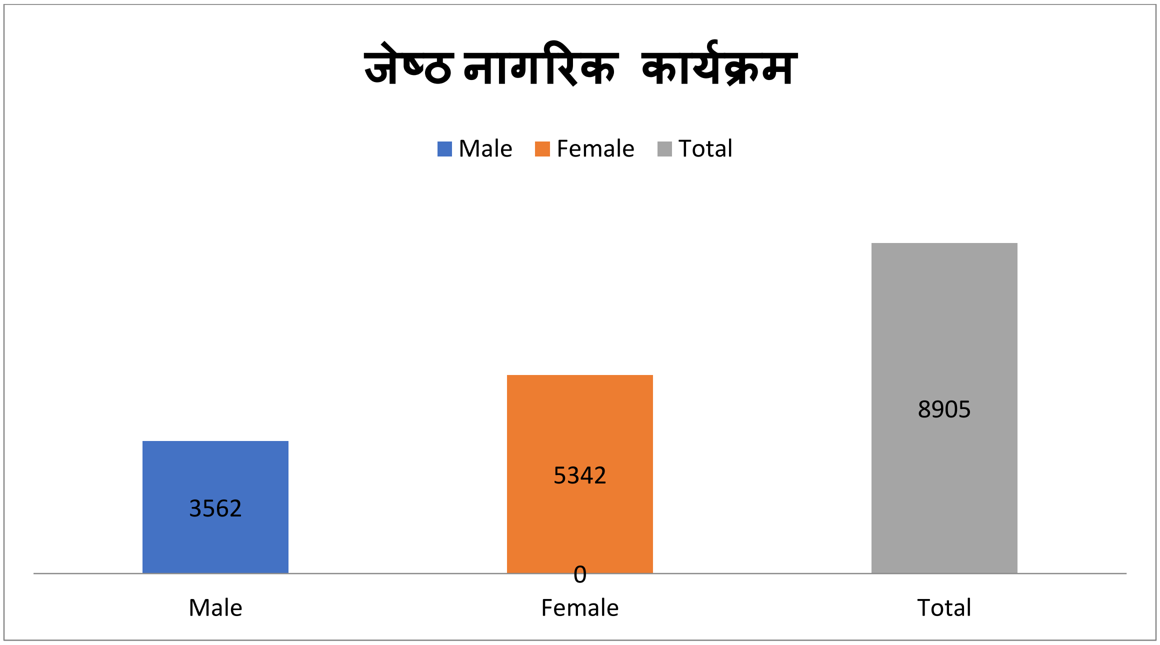

Total Safe Motherhood Services (स्तनपायी कार्यक्रम)

Figure 3: Total Safe motherhood Services (स्तनपायी कार्यक्रम)

Bar Diagram (Male/female/Total)

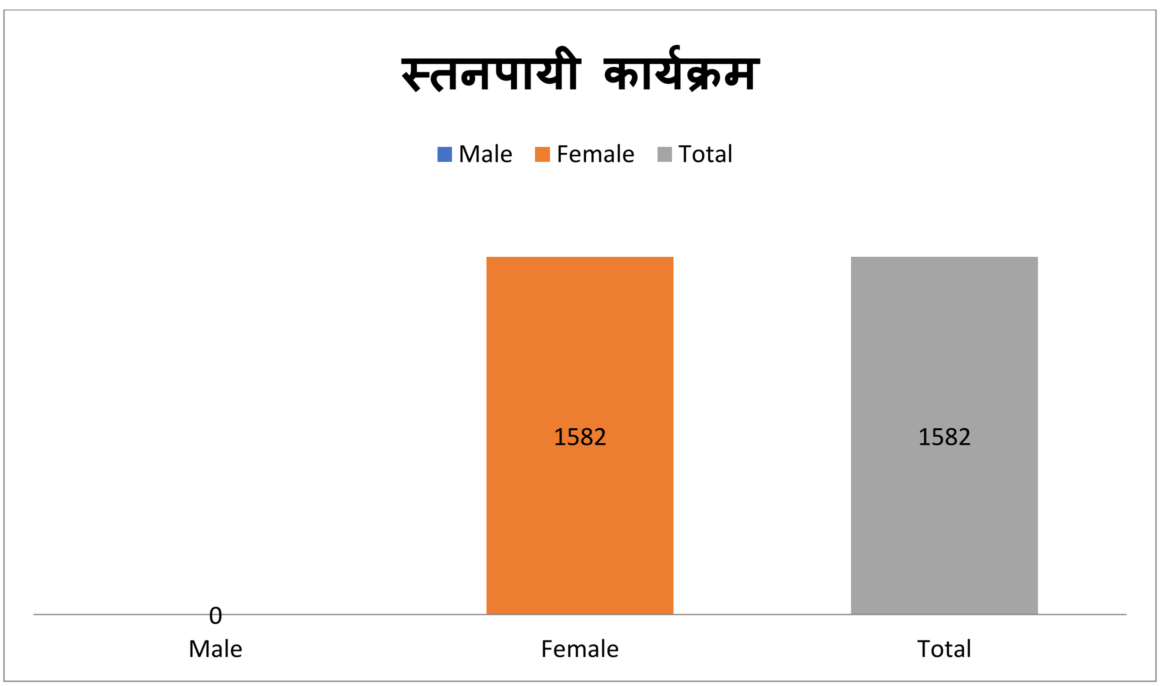

Total Purvakarma/Panchakarma Services

Figure 3: Total Purvakarma/Panchakarma Services

Bar Diagram (Male/female/Total)

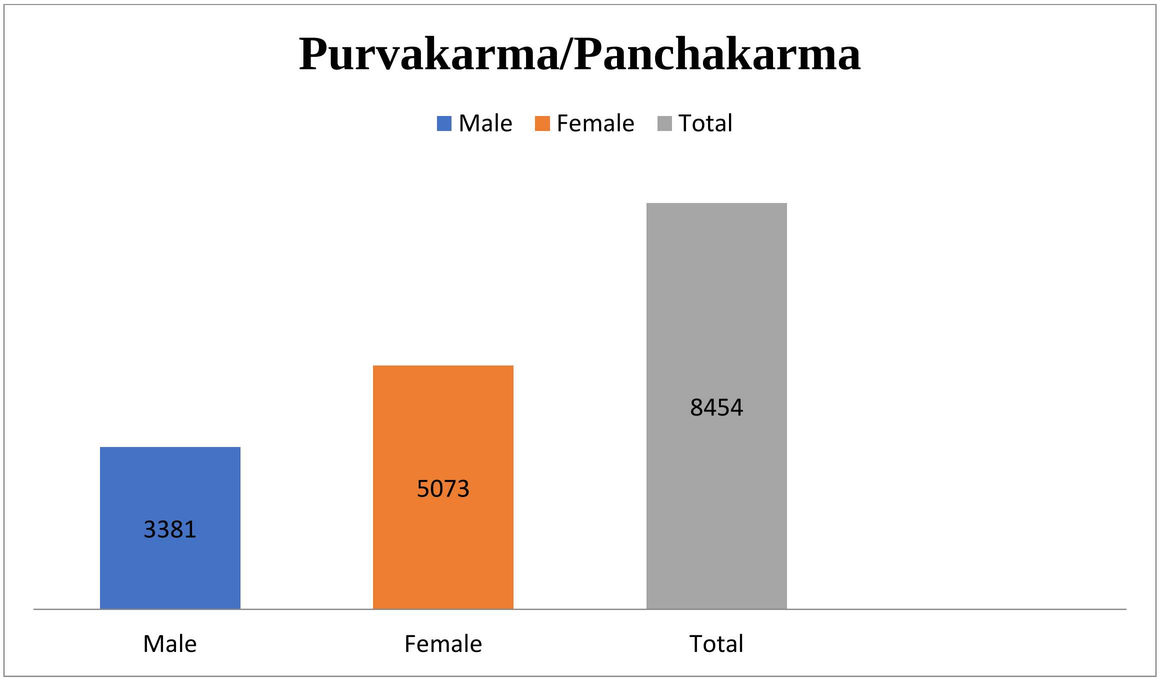

Total Yoga Services

Figure 3: Total Yoga Services

Bar Diagram (Male/female/Total)

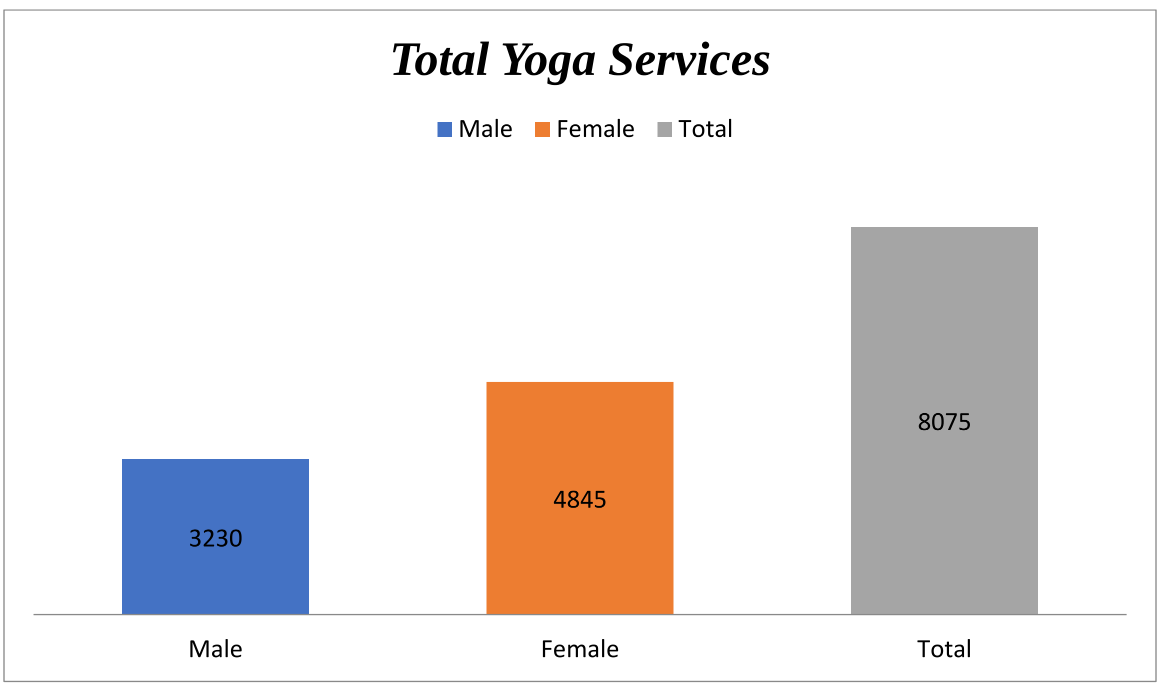

Total School Health Program Services

Figure 3: Total Yoga Services

Bar Diagram (Male/female/Total)

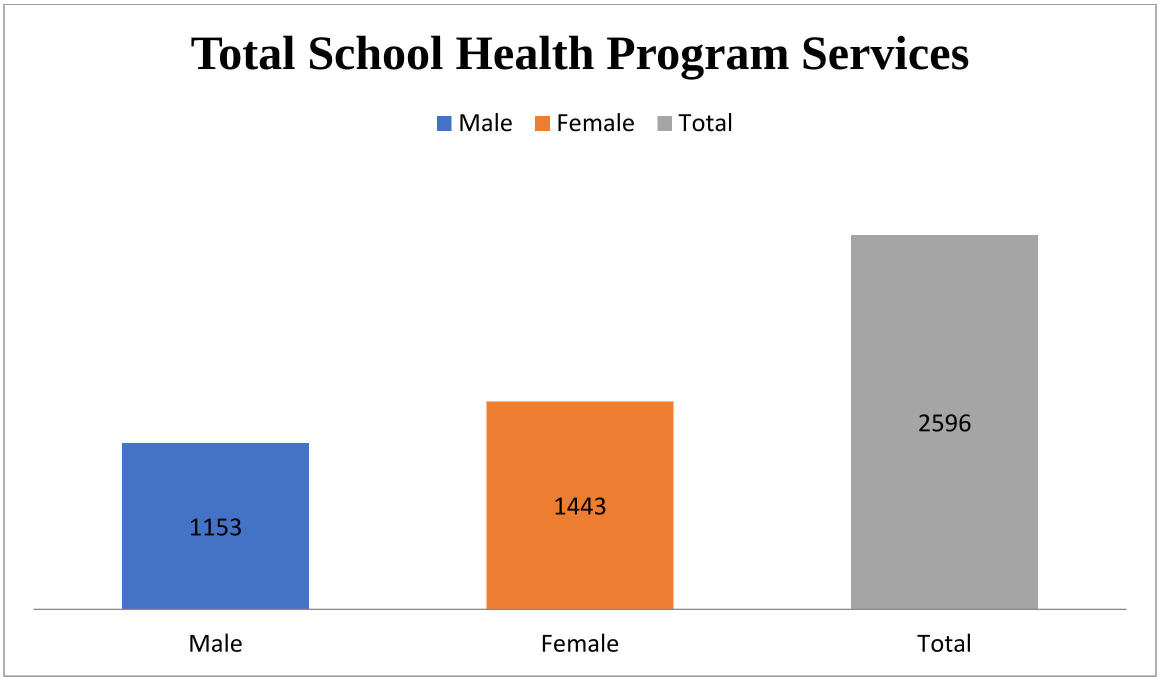

Total Surgery Services (For Hospitals Only)

Figure 3: Total Surgery Services

Bar Diagram (Male/female/Total)

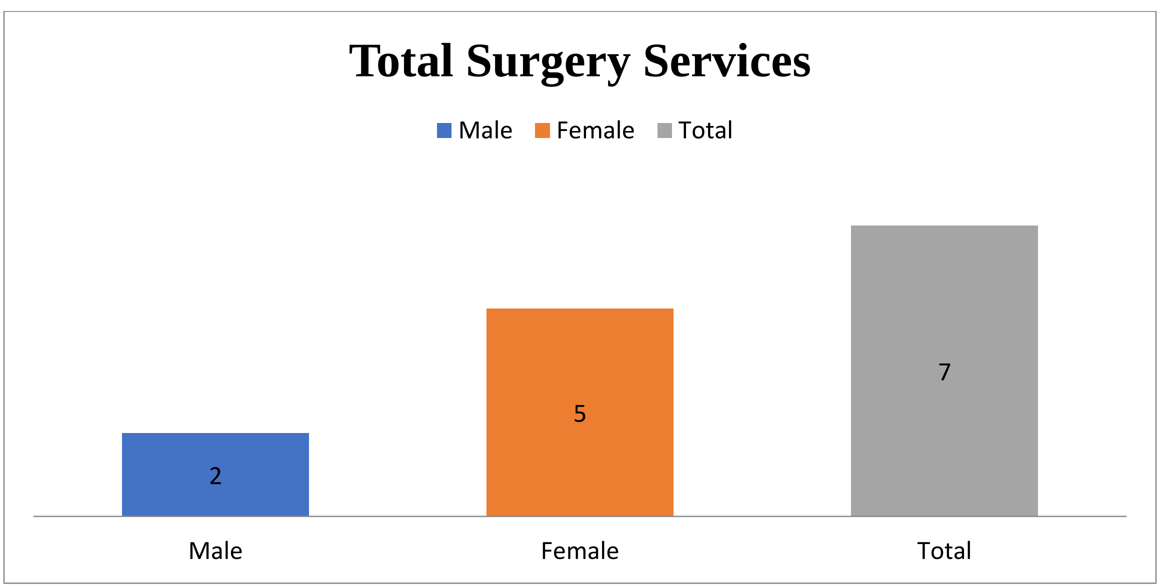

कार्यक्रम विश्लेषण

Table 3. कार्यक्रम विश्लेषण

क्र.सं	कार्यक्रम	लाभान्वित संख्या	सबल पक्ष र समस्याहरु	थप सुझावहरु
१	"मेरो स्वास्थ्य मेरो जिम्मेवारी" समुदाय स्तरमा स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२७१	सेवाग्राहीहरुलाई टोल टोलमा पुगेर कार्यक्रम गरी सेवा प्राप्त भएको हुँदा यसले ब्यक्ति तथा समाजको जिवन जिउने कलामा सकारात्मक परिवर्तन आएको ।	
२	शिक्षकहरुका लागि आयुर्वेद तथा योग सम्बन्धी अभिमुखीकरण	६७	बिद्यालयका शिक्षकहरुमा कार्यक्रम प्रति उत्साही भई बिद्यालयमा सो कार्यक्रम सम्बन्धमा सम्पूर्ण शिक्षकहरुका लागी अभिमुखिकरणको माग भएको।	जिल्लामा रहेका सम्पुर्ण बिद्यालयलाई समेटने गरि कम्तिमा पनि एउटा बिद्यालयको १ शिक्षकहरुलाई कार्यक्रममा समावेश गर्ने खालको कार्यक्रम ब्यवस्थापन गरिनुपर्ने ।
३	स्वस्थकर जीवन शैली प्रवर्द्धनमा गृहणीहरुका लागि भान्सा सुधार कार्यक्रम	१७४	स्थानिय तहहरुका प्रतिनिधिहरुमा पनि यस्ता कार्यक्रमको आवश्यकता महशुस भएको।	
५	आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रमा पञ्चकर्म सेवा विस्तार	५४१८	कार्यक्रम सञ्चालनमा नियुक्त चिकित्सकको पारिश्रमिकको कमि हुँदा समस्या भएको ।	न्यूनतम पारीश्रमिक पुग्ने खालको बजेटको ब्यवस्थापन समयमै गर्नुपर्ने ।
६	चिकित्सालय स्तरोन्नती		बिरामीहरुको रोग निदान तथा उपचारमा सहज हुने।	थप चिकित्सक तथा स्वास्थ्यकर्मीहरुको दरवन्दी थप गर्नुपर्ने स्वास्थ्य उपकरणहरु तथा मापदण्ड सहितको नयाँ भवनको निर्माण यथाशिघ्र हुनुपर्ने।

Table 4: **Status of availability of infrastructure and equipment in center**

S.N.	**Instrument / Equipment**	**Numbers**
1	Microscope	1
2	Calorimeters	1
3	Centrifuge	1
4	Fridge	2
5	Hot air oven	1
6	Autoclave	1
7	Micro Pipate	5
8	Dry-bath	0
9	Semi-Auto Analyser	1
10	Sirodhara table	3
11	E.N.T. set	0
12	B.P. set	4
13	Weight machine	2
14	Baby weight machine	0
15	Steam–box sitting	1
16	Desk top computer	2
17	Laptop	4
18	Printer	4
19	Nadi-swedan yantra	1
20	Grinder –machine	1
21	Gluco meter	1
22	Steam- box Laying	1
23	Power back-up	1
24	Inverter	2
25	Projector	1
26	U.S.G machine	0
27	X-ray machine	0
28	Solar heater	0
29	Washing machine	0
30	Deluxe bed	0

नागरिक आरोग्य कार्यक्रम

Table 5. Numbers of Nagrik Arogya Kendra and service provided

S.N	Nagrik Arogya Kendra	Total Number of Client served					
		OPD Services	Purvakarma	Yoga	Lifestyle modification	School Health Program	Home based treatment to citizen above 70 yrs
१	Nagrik Arogya Kendra, Madhuwan	४१०५	११३४	२८९	२५४८	४०२	५६५
२	Nagrik Arogya Kendra, Bansgadhi	३६३३		४६७	१९४८		१४७
३	Nagrik Arogya Kendra, Thakurbaba	३५१९	३५०	२१३	३९०२	४५०	३७९
४	Nagrik Arogya Kendra, Rajapur	४८३७		११४	२५१०		२५१
Total		१६०९४	१४८४	१०८३	१०९०८	८५२	१३४२

Budget & financial progress as per initial allocated (Amount in NPR thousand)

Table 6- Budget allocated

क्र.स	स्रोत	बजेट उपशिर्षक न	उपशिर्षक	बजेट रु हजारमा	खर्च रु हजारमा	खर्च प्रतिशत
१		३७०९११२९३	पंचकर्म/पूर्वकर्म कार्यक्रम	४८६	४८६	
२	संघ	३७०९११२९३	नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र तथा अभियान संचालन खर्च	१५३९	१५३९	९९.९९
३	संघ	३७०९११२९३	विद्यालय आयुर्वेद तथा योग शिक्षा कार्यक्रम	१२२	१२२	१००
४	संघ	३७०९११२९३	प्रयोगशाला संचालन (अन्य सेवा शुल्क समेत)	४०५	४०५	१००
५	संघ	३७०९११२९३	औषधी खरिद	६४८	६४८	१००
६	संघ	३७०९११२९३	जेष्ठ नागरिकका लागि स्वास्थ्य प्रवर्धन सेवा कार्यक्रम (व्यवस्थापन खर्च)	८१	८०.८५	९९.८१
७	संघ	३७०९११२९३	स्तनपायी आमालाई मातृशिशु सुरक्षार्थ दुग्धवर्धक तथा अन्य औषधी वितरण कार्यक्रम (व्यवस्थापन खर्च)	८१	८१	१००
८	प्रदेश	३७०००0१२३	आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र पंचकर्म सेवा विस्तार	१०००	१०००	१००
९	प्रदेश	३७००००१२३	स्वस्थकर जीवनशैली प्रवर्धनमा गृहणीहरुका लागि भान्सा सुधार कार्यक्रम	३००	३००	१००
१०	प्रदेश	३७००००१२३	प्रयोगशाला कन्ज्युमेवल सामाग्री सहयोग	१००	९९.५९१	९९.५९
११	प्रदेश	३७००००१२३	विद्यालय शिक्षकहरुका लागि आयुर्वेद तथा योग सम्वन्धी अभिमुखिकरण	२००	२००	१००
१२	प्रदेश	३७००००१२३	"मेरो स्वास्थ्य मेरो जिम्मेवारी" समुदाय स्तरमा स्वस्थ जीवाशैली प्रवर्धन कार्यक्रम	२००	१९९.७	९९.८५

१३	प्रदेश	३७०००० १२३	आयुर्वेद कार्यक्रमहरुको समिक्षा तथा अनसाईट कोचिङ	३००	२९९.६३८	९९.८७
१४	प्रदेश	३७०००० १२३	मानसिक स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धनका लागि योग ध्यान कार्यक्रम	२००	२००	१००
१५	प्रदेश	३७०००० १२३	निःशुल्क फार्मेसी सेवा संचालनका लागि बिउ पुँजी	५००	४९९.९४२	९९.९८
१६	पुँजिगत	३७००१०१४४	कार्यालयको लागि फर्निचर फिकसर्स खरिद	१००	९९.६६६	९९.६६
१७	पुँजिगत	३७००१०१४४	ल्यापटप डेस्कटप फोटोकपी स्क्यानर खरिद	१००	९९.७६४	९९.७६
जम्मा				६३६२	६३६०.१५	९९.९७

चालु तर्फ	६३४८	४६०५.२४३	७२.५४

Issues and recommendations

Table 7: Issues and recommendations in Centre

Key Issues	Recommendation	Responsibility
कर्मचारी अभाव	दरवन्दी अनुसार पदपुर्ति हुनुपर्ने ।	PPSC, Moh, HD
औषधी कमी	आवश्यक बजेट/औषधीको व्यवस्था हुनुपर्ने ।	MoH
उपकरण कमी	आवश्यक उपकरणहरुको व्यवस्था हुनुपर्ने ।	Moh, HD
सफाई सम्वन्धी उपकरणहरु	Laundry व्यवस्थापनका लागि आवश्यक उपकरणहरुको व्यवस्था हुनुपर्ने ।	Moh, HD

Action plan of Centre:

Table 8- Action Plan

वार्षिक कार्ययोजना फारम (Action Plan & Calendar of Operation) २०८१/८२

क्र.सं.	के (गर्ने कामको विवरण)	कहिले समयावधी)												कस्ले		कैफियत
		श्रा	भा	अ	का	मं	पु	मा	फा	चै	वै	जे	आ	प्रमुख जिम्मेवारी	सहायक जिम्मेवारी	
१	जिन्सी निरिक्षण															
२	खरिद ईकाइ गठन															
३	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम सम्वन्धी समन्वयात्मक समिक्षा															
४	स्वस्थकर जीवनशैली प्रवर्द्धनमा ग्रृहणीहरुका लागि भान्सा सुधार कार्यक्रम															
५	मानसिक स्वास्थ्य सेवा प्रवर्द्धनका लागि योग ध्यान कार्यक्रम															
६	"मेरो स्वास्थ्य मेरो जिम्मेवारी" समुदाय स्तरमा स्वास्थ्य जीवनशैली प्रवर्द्धन कार्यक्रम															
७	विद्यालय शिक्षकहरुका लागि आयुर्वेद तथा योग सम्वन्धी अभिमुखिकरण															
८	प्रयोगशाला कन्ज्युमेवल सामाग्रि सहयोग															
९	आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्रमा पंचकर्म सेवा विस्तार कार्यक्रम															
१०	पंचकर्म/पुर्वकर्म कार्यक्रम															
११	नागरिक आरोग्य सेवा केन्द्र तथा अभियान संचालन खर्च															
१२	प्रयोगशाला संचालन अन्य सेवा शुल्क समेत															

१३	औषधी खरिद															
१४	ल्यापटप डेस्कटप फोटोकपी स्क्यानर खरिद															
१५	कार्यालयका लागि फर्निचर फिक्सर्स खरिद															
१६	धाराको महशुल															
१७	स्वागत तथा अतिथि सत्कार															
१८	मसलन्द तथा कार्यालय संचालन खर्च															
१९	भ्रमण खर्च															
२०	संचालन तथा मरम्मत सम्भार (भवन)															
२१	दुई पांग्रे सवारी साधन मरम्मत खर्च (सवारी साधन मरम्मत)															
२२	हुलाक/कुरियर खर्च															
२३	ईमेल/ईन्टरनेट/वेवसाईट सेवा महशुल															
२४	टेलिफोन महशुल															
२५	विद्युत महशुल															
२६	छपाई खर्च															
२७	पेट्रोल दुई पंग्रे															
२८	अनुगमन तथा मुल्यंकन खर्च															
२९	आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धन खर्च															
३०	मेशिनरी औजार मरम्मत संभार खर्च (मेशिनरी औजार मरम्मत संभार तथा संचालन खर्च)															